

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

עירובין עז-פג | פרשת לך לך | גליון מס' 43

גליון
מוגדל

דף עז.

תשובה. נראה לי דשרי אפילו בלא הפסק אדם אחר ביניהן. לא מבעיא לדעת האגודה שמביא רמ"א בשמו (ביו"ד סימן קצ"ה סעיף ה') דמתיר בהפסק אדם אחר ביניהם בספסל ארוך אף על פי שמתנדנדת, כל שכן דשרי כאן שאין כאן נדנד, אלא אפילו לדעת המרדכי שהביא רמ"א (שם) בשמו שאסור אם מתנדנדת ואינה מחוברת לכותל, נראה דכאן אפילו המרדכי מודה, הואיל ואי אפשר לטלטל מחמת כובדו ואינה מתנדנדת כמחובר לכותל דמי.

וראיה מפרק חלון (עירובין דף ע"ז ע"ב) סולם המצרי אינו ממעט והצורי ממעט, אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מאי טעמא דסולם המצרי דלא ממעט, אמר ליה לא שמיע לך הא דאמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב משום דהוי דבר הניטל בשבת וכל דבר הניטל בשבת אינו ממעט, אי הכי של צורי נמי התם כובדו קובעו. ועוד שם (דף ע"ח ע"א) אמר רבה אמר רבי חייה דקלים שבבבל אין צריכין קבע מאי טעמא כובדן קובעתן, ורב יוסף אמר רבי אושעיא סולמות שבבבל אינן צריכין קבע, מאן דאמר סולמות כל שכן דקלים מאן דאמר דקלים אבל סולמות לא, אמר ליה הני לכולי עלמא כובדן קובעתן וכמחוברין דמיא. ועוד דהא איש ואשתו נדה אוכלין על שולחן אחד אף על גב שאינו מחובר, ועל כרחך צריך אתה לומר הואיל ועכשיו לא שייך בזמנינו עקירת השלחן, ונשאר עומד על מקומו כל השנה ואין מטלטלין אותו הוי כמחובר.

וכן כתבו פסקי תוספות פרק קמא דשבת (סימן ל"ב) דמותרין לאכול על שלחן אחד בשלחנות גדולות שלנו ולא כתבו טעם לדבר. ומלשונם שכתבו בשלחנות גדולות שלנו נראה שכווננו גם כן לטעם שכתבת. ונראה לי דלא גרע מסולמות

כותל שבין שתי חצירות צידו אחד גבוה עשרה טפחים וכו' משום דהוה לזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקשה וכו' - מכח דברי הגמ' אלו דלמעלה מ' טפחים הוי תשמישו קשה, חלק הפרי חדש (סי' תלג ס"ק ד) על הטור והב"י שם שכתבו דהחורים שלמעלה מעשרה טפחים צריכים בדיקה דעיקר תשמיש האדם הוא למעלה מעשרה, דכאן הלא מבואר דלמעלה מעשרה הוי תשמישו קשה, וע"כ ס"ל דרק גבוהים עשרה טפחים דוקא ניחא תשמישו, אבל למעלה מעשרה כבר לא ניחא תשמישיה, עיין שם. גם בת"ח הקשה על הטור מדברי הגמ' כאן.

ובספר תוספת שבת (סי' שע"ב ס"ו ס"ק כד) כתב דאישתמיטתייהו דברי רש"י ותוס' לקמן (פד ע"ב ד"ה בכומתא וסודרא) דכתבו דמשאוי כבד לא ניחא תשמישיתה למעלה מ', אבל בכומתא וסודרא וכדומה דמשאן קל ודאי תשמיש נוח והגון הוא למעלה מ' עיין שם.

דף עז:

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מאי טעמא דסולם המצרי דלא ממעט? - אמר ליה: לא שמיע לך הא דאמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב: משום דהוה ליה דבר שניטל בשבת, וכל דבר שניטל בשבת - אינו ממעט. אי הכי, אפילו צורי נמי? התם כובדו קובעו - ועפ"י הגמ' הללו העלה בספר נחלת שבעה (תשובות סימן ז) גבי בני אדם היושבים בשבת על הרחוב לטיול, על הקורות ארוכות הנקצצים לבנין השוכבים בצדי רשות הרבים זה למעלה מזה, אם מותר לישב עליהם איש ואשתו נדה.

כתב החתם סופר (שבת דף קמז): 'מה שנראה לי שנולד לך זה מנהג לחדש חידושים יותר מדאי ... אכן ע"י החידושים בכל דף ועמוד ע"ז זוכר הכל ומילתא דתמיה מידכר דכירא, והנסיון מעיד לנו ע"ז ויודע אני בעצמי'.

מחבירו וכו', והרי כולנו רשות אחד. ולכן כשהמלכות עיקלה את הבית הכנסת היא הפקיעה את הבית הכנסת מבעלות היהודים, והיא מתנגדת בתוקף שיהיה רשות אחד לכולם, ובזה כתב הנודע ביהודה שהוא לא עירוב, כין שמי ירום ראש נגד פקידי המלך שמתנגדים לגוף העירוב, אבל בעוצר אין לממשלה שום התנגדות שבתי היהודים יהיו רשות אחד לכולם, והם לא מתנגדים לגוף העירוב, אלא שהם רוצים שכל אחד יהיה בביתו כדי לבדוק אם אין שם נשק, ולא יסתובבו ברחובות ויסקנו את החיילים, ונמצא שרק אי אפשר להגיע למקום העירוב, ובזה יתכן שהעירוב לא נפסל כיון שהוא כמו אריה שמסתובב ברחוב ומונע מלהגיע לעירוב שהוא לא נפסל כמבואר בסוגייתנו, וגם כאן מה שאי אפשר להגיע לעירוב הוא רק בגלל שהמלכות גזרה שלא ילכו ברחוב, ויתכן שזה לא פוסל את העירוב.

ויעוין באבני צדק (או"ח סימן מה) שכתב אם העירוב מונח בבית הכנסת שמט ליפול, והמלכות אסרה להיכנס אליו, העירוב פסול משום שאסור להכנס אליו. ובשו"ת בר ליואי (חלק א' סי' יב) חולק וסובר שהעירוב כשר. ולכאורה לפי שיטת הבר ליואי גם בזמן העוצר העירוב יהיה כשר, אף על פי שהמלכות אוסרת ללכת ברחוב. ויתכן שגם האבני צדק יודה שבזמן העוצר העירוב יהיה כשר. משום שרק כשהעירוב במקום שמט ליפול ואסור לשהות שם העירוב פסול, משום שהוא כמו שמניחו בתוך ברד וגחלי אש, משא"כ בעניננו שהבית שבו מונח העירוב הוא בית טוב, אלא שיש אריות שמונעות את הכניסה לבית, ויתכן ששם העירוב יועיל.

אך כאמור ההר צבי אוסר, ויעו"ש שבמעשה שנשאל התיר רק משום שבתחילת בין השמשות לא היה עדיין עוצר.

עשאו לאשירה סולם מהו וכו', עד כאן לא קאמר ר"י התם דמותר לקנות בית באיסורי הנאה אלא התם דבתר דקנה ליה עירוב לא ניחא ליה דלינטר וכו' - וברש"י לא איכפת ליה בשמירתו ואישתכח דלא מיתהני מקיברא אלא קניית עירוב לחודיה, וההיא לאו הנאה הוא כדמפרש התם דאין מערבין בתחומין אלא לדבר מצוה, ומצות לאו ליהנות ניתנו וכו'.

נשאל הגאון ר' יוסף חיים זצ"ל מבגדד בשו"ת תורה לשמה (סימן קע): שאלה. סוכה העשויה כמין גם שצריך להכשירה בצורת פתח לעשות דופן שרחבו יתר על טפח ויעמידנו פחות משלשה לאחד מן הדפנות ויעמיד קנה על גביהן וכו' בש"ע הנה אם

דכובדן קובעתן מכל שכן השלחן דקביעי יותר מסולמות, וגם מסתמא כבידן יותר מסולמות וכמחוברין דמיא, מה שאין כן הספסל ארוך דניידי.

עוד נציין דמדברי גמ' אלו למד בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' פט) דמים שקרשו ונעשו קרח, אין לומר דהקרח לא מבטל המחיצות של המים כיון דמותר ליטול הקרח משם, והוי דבר הניטל בשבת, כיון דכדי ליטול קרח שיהיו המים נחשבים מחיצה למבוי צריך ליטול כמה אלפים ליטראות של קרח, וא"כ אמרינן בזה דכבידן קובען, כדאמר"י כאן לגבי סולם בצורי, וכן לקמן (ע"ע ע"א) בדקלים וסולמות של בבל, ולא עדיף מספל דרב יחיאל (לעיל ע"א) דאמרינן דהיות וצריך מרא וחצינא לא מיקרי עתיד ליטלו משם, עיין שם.

דף עח:

או דילמא: אפילו לרבנן, פיתחא הוא ואריא הוא דרביע עליה - כתב בס' חשוקי חמד לדון בנידון מעניין והוא: שאלה. כשהבריטים הטילו עוצר על העיר ירושלים ת"ו והיה אסור לצאת מהבתים מהשעה שש בערב עד שש בבוקר, וההליכה ברחות היתה אסורה, התעוררה שאלה האם יועיל עירובי חצרות, משום שלא הוי הוא ועירובו במקום אחד, שהרי אי אפשר להיכנס מחוץ לחצר לתוך החצר שבה יש את העירוב, והסעודה לא ראויה להיכלל במקום שהיא נמצאת, ודומה למה שנאמר שאין מערבים לכהן בבית הקברות, וכתב הטור (סימן טט) שהוא משום שלא יכול להגיע למקום עירובו?

תשובה. שאלה זו הובאה לפני ההר צבי (עירובין דף ע"ח ע"א) וכתב לעיין בט"ז (סימן שסו סק"ג) שכתב שאם בית הכנסת הוא בענין שאסור לטלטל שם, כגון שאין שם שיתופי מבואות אין כלום באותו עירוב. ובשו"ת נודע ביהודה (תנינא אורח חיים סי' לט) מבואר שגם אם המניעה להגיע למקום העירוב הוא מחמת גזירות המלכות, כגון שהבית הכנסת שבו מונח העירוב היה מעוכל למלכות בגלל חוב של מס המלך, לא מועיל העירוב כיון שמי ישלח יד לפתוח את החותם הנחתם מפקידי המלך. וא"כ גם כשיש עוצר לא מועיל העירוב כיון שמי יפרוץ גדר ללכת ברחוב נגד חיילים מזויינים.

והנה לולי דברי ההר צבי היה אשר לחלק בין בית הכנסת שהמלכות עיקלה לזכותה בגלל המס, לבין העוצר, משום שיסוד העירוב הוא כלשון הרמב"ם (עירובין פ"א ה"ו) שיתערבו במאכל אחד שמניחים אותו מערב שבת, כלומר שכולנו מעורבים ואוכל אחד לכולנו, ואין כל אחד מאתנו חולק רשות

והיינו טעמא משום דמצות לאו להנות נתנו, והספק הזה שלכם נאמר בגמרא דערובין דף ע"ח ע"ב בצדדי הבעיא דקאמר ע"כ לא קאמר רבי יהודה התם דמותר לקנות בית באיסורי הנאה אלא התם דבתר דקנה ליה עירוב וכו' ועיין ברש"י ז"ל ע"ש מיהו מסקנא דמלתא הוא אליבא דאמת דאמרינן מצות לאו להנות נתנו גם בכהאי גוונא ולא כאשר חשבתם.

וכן הדבר מפורש יוצא בחולין דף פ"ט ע"א מכסין בעפר עיר הנדחת ומקשי ואמאי איסור הנאה היא ומשני רבא מצות לאו להנות נתנו וכן פסק הרמב"ם ז"ל בה' שחיטה פי"ד הלכה י"ב דמותר לכסות בעפר עיר הנדחת ועיין בכ"מ ז"ל שם ע"ש והתם נמי נמשך מן זה הכסוי הנאת אכילה דהא קי"ל מי שאין לו דברים שמכסין בהם לא ישחוט עד שיהיה לו וכו' במשנה דביצה ופסקה הרמב"ם ז"ל ה' יום טוב ריש פרק ג' ע"ש ועכ"ז לא חשיב ד"ז של הכסוי הנאת הגוף רק הנאת מצוה בלבד וה"ה הכא. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי.

דף ע"ט:

טומאה אשבת קרמית, הנח איסור שבת דאפילו ארנקי נמי מבטל איניש. ופרש"י ארנקי כיס מלא מעות, כלומר שתי חצרות שיש ביניהם חריץ, ורוצות לערב יחד, והחריץ סתום בארנק מלא מעות, הסתימה מועילה לבטל את החריץ - הקשה במנחת אלעזר (ח"ד סימן לד) מהסוגיא דמסכת סוכה (דף ג ע"ב) שסוכה גבוה יותר מעשרים אמה, ומיעטה בכרים וכסתות, אפילו אם ביטל אותם, בטלה דעתו אצל כל אדם, ואם כן אם יפקירו ויבטלו שם את הארנק עם המעות בחריץ, הרי בטלה דעתו אצל בני אדם, ולמה בטל החריץ, הרי ארנק לא מבטל אדם.

ותירץ המנחת אלעזר ז"ל: אלא ודאי יש לומר דמשום איסור שבת שירא לנפשו שלא יכשל, על כן מבטל הכיס והארנקי גם עם כל ממונו, כדפסקינן באו"ח (רמ"א סימן תרנו) דלעבור על 'לא תעשה' מחויב ליתן כל ממונו כדי להינצל מזה. הגם דהוא עירוב חצרות וכרמלית, ויש רק חשש איסור דרבנן, מכל מקום עפי"ד הפרמ"ג (שם בא"א ס"ח) לענין לא לעבור על איסורי דרבנן, נסתפק אם חייב לתת כל ממונו... הרי הביא מזה סיעתא לפשוט ספיקו של הפרמ"ג. ונראה מזה להחמיר שחייב אדם להפסיד כל ממונו, ולא לעבור על איסור דרבנן, יעו"ש.

הרי לפנינו שס"ל שחייב ליתן כל ממונו ולא לעבור על איסור דרבנן של שבת. ועוין בפת"ש (יו"ד סימן קנז סק"ד) שהביא שכן דעת החוות יאיר (סימן

זה הקנה שהעמידו כנגד הטפח וכן הקנה שעל גביהן עשאים מעץ הגפן של כלאי הכרם אם הוכשרה הסוכה בצורת פתח כזה מאחר דכלאי הכרם עומדין לשריפה כתותי מכתת שעוריה וכדקי"ל גבי אתרוג ולולב של אשירה ועיר הנדחת וזה הקנה הגם כי ברחבו אין לו שיעור בגבהו בעינן שיעור שצריך שיהיה בו עשרה טפחים. ועוד נסתפקנו דאפשר לומר מאחר דעומד לשריפה אפילו שיעור משהו ליכא וכאילו ליכא מידי כלל.

ועוד נסתפקנו בזה כי הלא זה הוא מאיסורי הנאה ואיך נהנה ממנו כי על ידו הוא יושב לאכול בסוכה זו, ואף על גב דקי"ל מצות לא להנות נתנו, יש לומר הני מיילי בשופר דליכא רק מצוה גרידא, אבל הכא בסוכה תלוי בזה הנאת אכילה כי ע"כ הוא אוכל בסוכה זו. יורינו המורה לצדקה ושכמ"ה.

תשובה. איתא בגמרא עירובין דף פ' ע"ב אתמר רב חייא בר אשי אמר עושין לחי אשירה ור"ש בן לקיש אמר עושין קורה אשירה מ"ד קורה כ"ש לחי ומ"ד לחי אבל קורה לא כתותי מכתת שעוריה ע"ש ועיין מ"ש בתוספות ז"ל ד"ה אבל ע"ש ופסק הרמב"ם ז"ל בהל' שבת פרק י"ז הלכה י"ב כמ"ד לחי דוקא שכ"כ וז"ל בכל עושין לחיים אפילו בדבר שיש בו רוח חיים ואפילו באסור הנייה ע"ז עצמה או אשירה שעשה אותה לחי כשר שהלחי עוביו כל שהוא גובה הלחי אין פחות מעשרה רחבו ועוביו כל שהוא בכל עושין קורה אבל לא באשירה לפי שיש לרוחב הקורה שיעור וכל השיעורים אסורים מן האשירה וכו' ע"ש.

נמצינו למדין שגם במידי דאמרינן ביה כתותי מכתת שיעוריה חשבינן ליה כשיעור משהו ולא כאשר חשבתם דליכא מידי כלל דזה אינו וגם נמצינו למדין לדעת הרמב"ם ז"ל דאפילו במידי דבעינן שיעור גובה עשרה מהני איסורי הנאה ועיין להרב המגיד ז"ל מה שעשה חילוק בין ההיא דשופר וכיוצא דפסול משום מכתת שעוריה דכללא הוא כל שיש שיעור לרחקיו ברחבו כתותי מכתת וכל שאין צריך שיעור כי אם בגובה קו אין לו שיעור ולא אמרינן כתותי מכתת ע"ש אלא שהראב"ד ז"ל חולק על סברא זו ע"ש אבל כ"ע מודו דחשבינן ליה לשיעור משהו ועיין בש"ע א"ח סי' שס"ג סעיף ז' וסעיף ט"ז דפסק כהרמב"ם ז"ל וא"כ השתא ה"ה לנדון השאלה דמהני זה להכשיר סוכה.

וגם הספק האחרון שלכם בחששת הקנה באיסורי הנאה שחשבתם לחלק במה דקי"ל מצות לאו ליהנות נתנו חילוק חדש הנה ג"כ נפשט מדין הנז' דהכא נמי נהנה בהיתר העירוב הזה שע"כ הוא מוציא ומביא ועכ"ז לא חששו משום איסורי הנאה

כדי השיעור דלכתחלה וכת"ק דמתני' ה"ז משובח, ואולם מ"ש ועד ביצה עדיין אין מובן כלל, ואם לא נגיה בדבריו הנה יוצא עוד חידוש מדבריו דשיעורא דעירובי חצירות ושיתופי מבואות הוא מדברים שיש בהוספתן מצוה וכלשונו ואם מוסיף מוסיף בקודש ומסברא לכאורה אין לומר כן ודו"ק.

אתמר רב חייא בר אשי אמר עושין לחי אשירה. ורשב"ל אמר עושין קורה אשירה, מ"ד קורה כ"ש לחי, ומ"ד לחי אבל קורה כתותי מיכתת שיעוריה- מבואר בגמ': שקורה שנאמר בה שיעור טפח, אם עשאוה מעצי אשירה האסורים בהנאה פסולה. וכך נפסק בשו"ע (סי' שסג סעיף טז) כדעה הפוסלת קורה זו. אך לחי הנעשה מעצי אשירה כשר. והקשו הראשונים הרי גם לחי צריך שיעור בגבהו, דלחי צריך שיהא בו גובה עשרה טפחים, וא"כ כשנעשה מעצי אשירה מדוע כשר, הרי נחשב שאין כאן שיעור לחי, ותירצו התוס' (ד"ה אבל) ב' תירוצים (א) כיון ששיעור רוחב הלחי, אפי' משהו, ויכול לעשותו קו דק מאד, לא החמירו חכמים בשיעור קטן כ"כ. (ב) לענין לחי קיי"ל שאפשר לעשותו גם על ידי סיד טחוי בכותל הבולט משהו, ואין צורך שהלחי יהיה עשוי מגוש אחד, ולכן גם כשאומרים כתותי מיכתת שיעורא, ואנו רואים את הלחי כאפר שרוף, עדיין כשר הוא ללחי, ולא גרוע מסיד טחוי, שכל זמן שעומד ברוח מצויה כשר.

וכתב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרות משה (קדשים סי' כו ענף א') דכוונת התוס' בתירוצם השני הוא, דהיות ובלחי אין צריך את החיבור מצד שצריך להיות אחד, אלא צריך את החיבור רק כדי שלא יהיו ניטלים ומתפזרים ברוח, ואילו ידבק כתיתים מפורדים כל אחד בפני עצמו בכותל יהי כשר, א"כ החיבור עושה רק שלא יתפרדו הכתיתים זה מזה, א"כ ליכא בזה פסול של כתותי מוכתת שיעוריה. אמנם התוס' בתירוצם הראשון ס"ל דגם בזה יש פסול מיכתת שיעוריה, רק בלחי שהוא שיעור זוטא לא החמירו רבנן.

והנפק"מ בין שני הפירושים יהי בשמן של ערלה לנר חנוכה, דאין נצרך שהשמן יהי אחד ולא איכפת לו שזה דולק כטיפות מופרדות, וכן בקרבן מבהמת עיר הנדחת א"צ שלא יהיו מופרדין בזריקה ובהקטרה, ואם הי' זריקה אחת אף שנחשבין כמופרדין כשר, דלתירץ א' בתוס' אמרינן בשמן ובקרבן הנ"ל כתותי מיכתת שיעוריה ופסול. ולפי ה"ר אברהם כשר.

ולפי"ז מה שכתב המהרש"א בחולין קא ע"א ע"ד התוס' שם בסוף ד"ה למעוטי, דבקרבן בהמת עיר הנדחת אמרי' ביה כתותי מיכתת שיעוריה, וכן מה

קפג) והרזב"ז, וכן כתב החפץ חיים (הלכות לה"ר כלל א באמ"ח סק"י). מאידך יעוין בדרכי תשובה (סימן קנז ס"ק יז - יח) שהביא כמה פוסקים שחולקים על כך וסוברים שלא צריך להוציא כל ממונו שלא לעבור על איסור דרבנן.

צריך להגביה מן הקרקע טפח- כתב הגר"י ענגיל בספרו גליוני הש"ס: בס' הפרדס לרש"י ה' עירוב סי' ק"ח וז"ל וישים אותו (את העירוב) או בפתח או בקיר המבוי בין באמצע בין בכ"מ שירצה בלתי שיהא העירוב גבוה מן הקרקע טפח וצריך לזכותם ע"י אחר כיצד נותן לבנו שהוא בר מצוה כו' ואומר לו שיזכה בזה העירוב לכל בני המבוי ותוליהו. עכ"ל. מוכח מדבריו דהעירוב צריך שיהי מונח בכל זמן הנחתו בגובה טפח מן הקרקע, וזהו ג"כ מ"ש ותוליהו היינו שלא ינחנו ע"ג קרקע רק יתלהו בגובה מן הקרקע, ושיעור הגובה לפחות טפח וזה חידוש. וע' בב"י או"ח סי' שס"ו ובט"ז שם סק"ו.

דף פ.

מעשה בכלתו של ר' אושעיא שהלכה לבית המרחץ וחשכה לה ועירבה לה חמותה וכו'- כתב בשאלת יעב"ץ (ח"א סי' לב) דאף דאי' ביבמות (ק"ז ע"ז) דחמותה אינה יכולה להעיד מת בעלה משום דסניא לכלתה, נראה דרק כשהן דרות יחד שכיח מאד שסניא לה, אבל בדרות כל אחת במקום נפרד ודאי אינו מחוייב בהחלט שישנאו זה לזה, וכדאמרינן כאן בגמ', וכן מבואר ממה דאי' בשלהי מס' סוטה דבעקבתא דמשיחא כלה קמה בחמותה, הרי שדבר זה הוא יוצא מהמנהג הטבעי כמו בת קמה באמה דאי' שם. אלא דבעדות אשה חששו רבנן גם למיעוטא, ולא רצו לחלק בין דרות יחד או דרות נפרדות, וע"כ אין לסמוך על עדותה, עיין שם.

דף פ:

כמה הוא שיעורן כו', כתב בס' גליוני הש"ס: בס' הפרדס לרש"י סי' ק"ח וז"ל: ושיעור עירוב של מבואות ושל חצירות מכזית ועד ביצה ואם מוסיף מוסיף בקודש עכ"ל וצע"ג, ושיעור כזית הוזכר בעירובי תבשילין בביצה ט"ז ב' אבל במבואות וחצירות אין זכר לו ואולי תחת "ושיעור" צ"ל "ושירי" וסובר דשירי עירוב כל שהו דמתני' לאו כל שהו ממש רק כזית ודוגמתו בביצה שם מפרש להך דשייר ממנו כל שהו סומך עליו לשבת דהיינו בכזית ע"ש, ומ"ש ואם מוסיף כו' כוונתו דאף דדי מדינא בנשתייר כזית מ"מ אם בא להוסיף ולהשלימו עד

אין חילוק בין כשניטל לשם חלה ובין לא ניטל לשם חלה. דמה יודעין שכניו אם ניטל לשם חלה או שלא לשם חלה. אלא דבכדי שיעור חלה, הם תולין דלשם חלה ניטל וליכא איבה.

וכתב בקרבן נתנאל (אות ג) שסברת הרא"ש היא לענין עירוב, אבל לענין לחם משנה בשבת אם ניטל ממנה כדי חלה עדיין הוי לחם משנה, שזה אינה חסרון אלא תיקונה, אבל אם ניטל ממנה שלא לשם חלה, לא הוי לחם שלימה.

וכן כתב בשו"ת מנחת יעקב (סימן יב נדפס בסוף תורת חטאת) שגם בלחם משנה אם הפריש ממנה חלה, אין בזה משום חסרון לחם משנה, ואף שעיקר הטעם בעירוב הוא משום שבאופן זה אין בזה משום איבה, מכל מקום כל שדעת הבריות נוחה, גם דעת המקום נוחה, וליכא ביזוי מצוה, שעיקר הטעם שצריך שלם, משום 'הקריבהו נא לפחתך', ואם בבני אדם אין איבה כאשר חסר משהו, הוא הדין שאפשר לעשות כן כלפי השי"ת.

ובשו"ת הר הכרמל (סימן ב) חולק, וטעמו שרק לגבי איבה אין בזה, אך אדם הנותן מתנה לחבירו, לא יתן לו לחם פרוס, כי אין זה דרך כבוד, ופוגם היה בכבוד חבירו, ואין נפקא מינה אם נחסר לצורך תיקון הלחם, או לדבר אחר, וא"כ הוא הדין גם לכבוד המקום, אין לקחת לחם פגומה וחסירה. וכן משמע בשערי תשובה (סק"א) שהסכים לזה.

ובמחצית השקל (שם סק"א) הביא בשם אליהו זוטא כדבריהם שכיון דבעינן שלם משום חשיבות, וכן הסכים בספר תוספת שבת, אולם בחכם צבי (סוף סימן סב) כתב שאם חסר עד כדי חלת נחתום לא מיקרי חסרון.

וביותר מכן כתב באשל אברהם (בוטשאטש סוף סימן שח) שמצה בערב פסח שחל בשבת אינה מוקצה, והטעם שאפשר לקחת ממנה פירור ולאכול, שחז"ל לא אסרו לאכול בערב פסח אלא כזית, אבל פחות מזה אין איסור, ומכל מקום לקטנים ודאי שיוכל לתת להם פירור לאכול, ואף שאם יקח מהמצה פירור כבר לא יהיה שלם, ואולי לכתחילה צריך שיהיה שלם לגמרי, וכתב שהדעת נוטה שגם לכתחילה אין להקפיד אם חסר מהלחם משנה פחות מהשיעור של אחד ממ"ח.

וכן דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הובא בשמירת שבת כהלכתה פנ"ה הערה כד) שלחם משנה החסר כדי שיעור חלה נחשב לשלם, כיון שבעיני הבריות הוא כמו שלם, וכן נוהגים למעשה, כי רוב החלות הנמכרות הן חסרות במקצת, וחסרונם ניכר לכל אדם.

שאי' בשע"ת (או"ח סי' תרע"ג) בשם לקט הקמח ששמן של ערלה פסול לנר חנוכה מטעם כתותי מיכתת שעוריה, הוא רק לתירץ א' שבתוס' כאן, וכנ"ל.

ובחי' הגר"ח הלוי על הרמב"ם (פי"ז מהל' שבת הלי"א, ועיין שם בהשגות הראב"ד ובמגיד משנה) כתב ליישב בדרך אחרת מדוע לחי מעצי אשירה כשר, דהנה מבואר בסוגי' שגם כשאנו אומרים כתותי מיכתת שיעוריה, אין אנו מתייחסים אל החפץ כמו שאינו כלל, ובוודאי שיש כאן דבר בעין, אלא שכשאנו צריכים שיהיה "שיעור" בחפץ, ע"ז באה ההלכה של כתותי מיכתת שיעוריה ואומרת שאין כאן שיעור, ולכן לענין קורה הרי צריך שיהיה בה "שיעור" טפח, וכשעושה מעצי אשירה אין כאן שיעור טפח. אך לענין לחי, אפי' שצריך גובה עשרה טפחים, אין זה "שיעור" בלחי, אלא דין הוא שכדי להקיף שטח לעשותו רה"י, צריך שתהא מחיצה בגובה עשרה טפחים, ואין זה שיעור שנאמר במחיצות, אלא השיעור נאמר במקום, שבגובה עשרה של המקום יהיו מחיצות, וא"כ לענין לחי לא שייך לומר כתותי מיכתת שיעוריה, דאע"ג שאין אנו רואים את כל הלחי כיחידה אחת, אך די בכך שעד גובה עשרה טפחים של הרשות יהיה דבר החוצץ ממנו לשטח שמסביבו, והרי יש כאן לחי עד גובה עשרה טפחים, אף על גב שאינו יחידה אחת, משא"כ קורה השיעור טפח נאמר לגוף הקורה, ואם כתותי מיכתת שיעורא אין כאן שיעור טפח.

דף פא.

ניטלה הימנה כדי חלתה וכדי דימועה - מערבין לו בה. והתניא: כדי דימועה - מערבין לו בה, כדי חלתה - אין מערבין לו בה! - לא קשיא; הא - בחלת נחתום; הא - בחלת בעל הבית - נידון מעניין כתב בס' חשוקי חמד לדון גבי מצות שלימות שנחסרו קצת, האם אפשר לצרפם ללחם משנה.

עוד יש להסתפק האופה מצות מצוה בערב פסח, וקיבל שלש מצות שלימות, והגיע הביתה ונזכר שלא הפריש חלה מהמצות, ורוצה להפריש קצת חלה מהמצה, האם עדיין המצה תחשב כשלימה?

תשובה. נאמר בעירובין דף פא ע"א שאף שאין מערבים אלא בלחם שלם, מכל מקום אם ניטלה הימנה כדי חלתה דהיינו אחד מארבעים ושמונה, עדיין נחשב לשלם. וכתבו התוס' (ד"ה כדי) שדווקא בטבולה לחלה, דאי לא בעיא תיקון איכא איבה אפילו בחסרון מועט. אמנם הרא"ש (סימן יב) כתב שלפי הסברא נראה לי דכיון דטעמא משום איבה,

בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק או"ח סי' לז) הקשה הגאון ר' זאב וואלף אלעסקר מבראד זצ"ל, דבגמרא כאן מבואר דאכילת אדם בכל יום הוא שיעור עשירית האיפה דהוא מ"ג ביצים וחומש, ואילו במס' כתובות (סד ע"ב) בסוגיא דהמשרה אשתו ע"י שלישי וכו' מבואר עפ"י החשבון מהמשנה לעיל (פב ע"ב) לגבי עירוב דנותנין לאשה מזון שתי סעודות בכל יום, ולר' יוחנן בן ברוקה שיעורו ששה ביצים ולר' שמעון שיעורו חמשה ביצים ושליש, וההבדל בין שתי הסוגיות גדול מאד.

וכתב דמצא בשיטמ"ק בשם תלמידי רבינו יונה שרבני צרפת הקשו קושיא זו, ותירצו שבאשה מיירי שאוכלת בלפתן, שהרי נותנין לה חצי קב קטניות וחצי לוג שמן וכו' וע"כ אוכלת פחות. עוד תירצו שאשה הואיל ואינה בעלת מלאכה אוכלת פחות מאיש. עוד מביא שם בשם הר"י יצחק מטרני שנשאלה שאלה זו לפני רב שר שלום גאון זצ"ל, והשיב שכל מידות חכמים נתנו שיעור למעלה ושיעור למטה, וע"כ בכתובות הוא השיעור הפחות שנותנין לעני שבישראל, שהוא רק בשביל קיום הנפש לבד, אבל במכובדת צריך לתת לה מ"ג ביצים וחומש כשיעור חלה וכדאי בעירובין דזה מאכל אדם בכל יום. ועי"ש מש"כ בזה.

וא"כ למעשה אם יש לו מצה שבורה במקצת, פחות מכדי שיעור חלה, מצטרפת ללחם משנה, ואם שכח ליטול חלה מהמצות, לכתחילה יפריש מהמצה האמצעית שהיא הפרוסה, ובדיעבד, יכול ליקחה גם מהמצות של הלחם משנה.

דף פב:

כגון שעירב עליו אביו לצפון ואמו לדרום דאפי' בר שש נמי בצוותא דאמיה ניחא ליה - ברמב"ם (פכ"א מהל' אישות הי"ז) כתב דאשה מגורשת שרוצה שבנה יהיה אצלה ולא אצל אביו, עד שש שנים גמורים אין מפרישין אותו ממנה. וכתב המגיד משנה דמקור דברי הרמב"ם הם גמ' דילן כאן דאפי' בר שש ניחא ליה בצוותא דאימיה יותר מאביו, וס"ל להרמב"ם דדברי הגמ' מיירי אפי' בגרושה.

אמנם בס' בני אהובה לר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל הקשה על המגיד משנה, דמהגמ' כאן לא מוכח שכשהיא גרושה יהי' הבן אצלה ולא אצל אביו, וע"כ ס"ל דמקור דברי הרמב"ם הם מהמשנה בכתובות (קא ע"ב) עיין שם.

דף פג:

האוכל כמדה זו הרי זה בריא ומבורך כו' - מבואר כאן דשיעור אכילה רגילה לאדם ליום אחד הוא עשירית האיפה. ועל פי זה ביאר המשך חכמה (ויקרא ה' י"א) הטעם שהלחם הפנים היו י"ב חלות, שהיו שני עשרונים כל אחד כמו שנא' בפ' אמור (כ"ד ה') ולקחת סולת ואפית אותה שתים עשרה חלות, שני עשרונים יהי' החלה האחת. דהיינו ביחד כ"ד עשרונים.

וכפי שמבואר ביומא (כו' ע"ב) שכ"ד כהנים הי' המספר המרובה של כהנים שהיו נצרכים להקריב קרבן (ציבור) אחד. ואם כן יש כאן כפי שיעור של עשרון לכל כהן וכהן, והוא שיעור אכילתו ליום, וכן הלחם הפנים שהוא קדשי קדשים נאכל גם כן ליום ולילה.

הודעה חשובה ודחופה

לאחר שזיכנו ה' להקים את הכולל הייחודי **בית מדרש גבוה לכהנים** - והוא כולל ערב וכולל יום שישי לכהנים להכניס לעבודת בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו כרצון אדיר חפצו של מרן הח"ח זיע"א שהרכבה לעורר ע"כ בספריו ובמכתביו - ואשר נוסד ע"י מאות אנשים אשר נתנו הו"ק של 10 ₪ לקיומו והחזקתו. [ועדיין זקוקים אנו לעוד הוראות קבע - וניתן לתרום דרך מכשירי נדרים עבור בית מדרש גבוה לכהנים].

כעת שאיפתנו להקים 'כולל יום שלם' לכהנים, כל מי שיוכל לסייע בדבר גדול ונשגב זה למען בית ה' אלוקינו הן בעצה והן בממון שכרו רב למאוד - פנו כעת למס' הטל: 0504166339 או במייל k0504166339@gmail.com

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם.

כמו"כ מתקיים שיעור 'למושכימי קום' לאחר הנה"ח בביהכנ"ס 'תורת משה מציון' רח' החוזה פינת דרכי איש, ו'למאחרי שבת' בביהמ"ד אהל' יששכר רח' המגיד ממועזריטש 144 בשעה 10.35 בערב.

ניתן לשמוע את השיעור בקו השיעורים במס' 02-5941069 חדר 791 ולהקיש 1213

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

בכתובת זו ניתן לקבל גם את הגליון היוצא ע"י 'בית מדרש גבוה לכהנים' ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק.

לתרומות עבור 'בית מדרש גבוה לכהנים' פנו לטל 0504166339 או דרך מכשירי נדרים.